

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

6/2, 218-221

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Değerlendirme Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 06.05.2025

Makale Kabul Tarihi: 10.06.2025

Jaafar Qanbar, M. (2025). Şemsettin Küzeci'nin Kerkük horyatlarını adlı eserinde sözlü geleneğin sözden yazıya yansımaları. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 6(2), 218-221. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.1190>

ŞEMSETTİN KÜZECİ'NİN KERKÜK HORYATLARIM ADLI ESERİNDE SÖZLÜ GELENEĞİN SÖZDEN YAZIYA YANSIMASI

THE REFLECTION OF VERBAL TRADITION FROM WORD TO WRITING IN ŞEMSETTİN KÜZECİ'S WORK NAMED KERKÜK HORYATLARIM

Yüksek Lisans Öğrencisi Malak JAAFAR QANBAR

Ege Üniversitesi malakjaafar39@gmail.com ORCID

Türk halk edebiyatı içerisinde halkın sözlü kültürünü yansıtan ve estetik açıdan zengin formlar sunan nazım türlerinden biri de horyatlardır. Yedi heceli, dört mısralı yapısıyla mâniye benzese de biçim ve içerik bakımından ondan ayrılan horyat, özellikle Irak Türkmenleri arasında güçlü bir sözlü gelenek olarak varlığını sürdürmüştür. Horyatlar yalnızca bireysel duygu ve düşüncelerin değil; aynı zamanda toplumsal hafızanın, tarihsel travmaların ve kültürel kimliğin de taşıyıcısı olmuştur.

Irak Türkmenleri arasında horyat türü, özellikle Kerkük çevresinde yoğunlukla gelişmiş ve bu bağlamda Kerkük ile özdeşleşmiştir. Bu sebeple halk arasında "Horyat demek Kerkük demektir" sözü yaygın bir söylem hâlini almıştır. Kerkük horyatları, sadece duygusal içeriğiyle değil; aynı zamanda dil, söyleyiş, vezin ve anlam derinliğiyle de dikkat çeker. Ancak modernleşme süreçleri, savaşlar ve göçler gibi sosyokültürel değişimler, Kerkük horyatlarının gelecek kuşaklara aktarılmasında ciddi bir kırılmaya yol açmıştır. Bu noktada yazılı kaynaklara duyulan ihtiyaç her zamankinden daha büyük hâle gelmiştir.

Bu çalışmada, Kerkük horyatlarını sistemli biçimde kayıt altına alan ve hem edebî hem de sosyokültürel açıdan değerlendirme yapan Dr. Şemsettin Küzeci'nin "Kerkük Horyatlarım" adlı eseri ele alınacaktır. Söz konusu kitap, sadece bir derleme değil, aynı zamanda Irak Türkmen halk edebiyatının önemli bir türüne yönelik kapsamlı bir belge niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda çalışma, eserin yapısını, içeriğini, edebî değerini ve akademik katkısını irdeleyerek, Kerkük horyatlarının günümüzdeki yerine dair bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

Dr. Şemsettin Küzeci, Irak Türkmen edebiyatı alanında uzun yıllardır sürdürdüğü araştırmalar, şiirsel üretimi ve yayın faaliyetleriyle tanınan önemli bir edebiyatçıdır. Kerkük Gazetesi'nin genel yayın yönetmenliğini yapan Küzeci, aynı zamanda Türkiye Yazarlar Birliği Ankara Şubesi yönetim kurulu üyesi olarak da görev yapmaktadır. Eğitimci, araştırmacı, gazeteci ve şair kimliğiyle tanınan yazar, bugüne dek yetmişden fazla esere imza atmış ve çok sayıda ulusal ve uluslararası ödüle layık görülmüştür. 2022 yılında Türk Dünyası Akademisi tarafından fahri profesörlük; 2023 yılında ise Azerbaycan İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü tarafından fahri doktora ünvanı ile onurlandırılmıştır (Küzeci, 2023, s. 119).

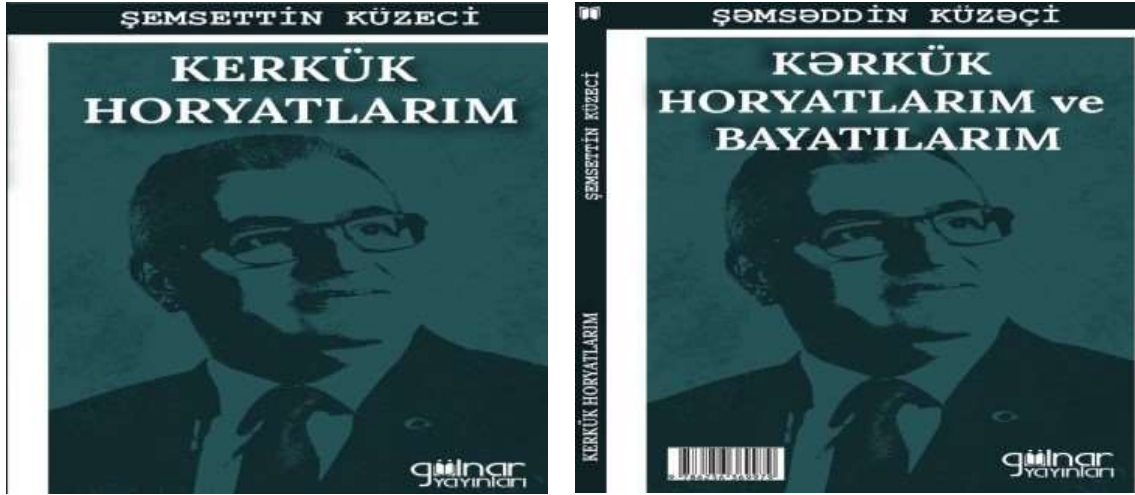

Foto 1: Kerkük Horyatlarım (Kerkük Horyatlarım ve Bayatılarım) adlı eserin kapak görüntüsü

Kerkük Horyatlarım (Kerkük Horyatlarım ve Bayatılarım) adlı eser, 2023 yılında Ankara'da Gülnar Yayınları tarafından yayımlanmış ve 124 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, hem Türkiye Türkçesi hem de Azerbaycan Türkçesi ile iki dilli bir yapıda düzenlenmiştir. Sol sayfalarda Türkiye Türkçesi, sağ sayfalarda ise Azerbaycan Türkçesi yer almakta, bu sayede eserin her iki Türk lehçesiyle de okunabilirliği sağlanmaktadır. Kitapta horyatlar hem Cinaslı Horyatlar hem de Dörtlüklerim başlıkları altında kategorize edilmiştir. Bu yapılandırma eseri yalnızca edebî bir derleme olmaktan çıkarıp, alan araştırması niteliği taşıyan bir kaynak hâline getirmektedir.

Küzeci'nin bu çalışması, hem içeriğin sistematik sunumu hem de dil ve anlam derinliğine verdiği önem bakımından Irak Türkmen halk şiiri geleneğini akademik platforma taşımaya yönelik ciddi bir katkı olarak değerlendirilmelidir. Kerkük Horyatlarım, iki ana bölümden oluşan, yapı bakımından sistematik, içerik açısından zengin bir derleme çalışmasıdır. Kitap; giriş, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi olmak üzere iki paralel dilde düzenlenmiş metinlerle okuyucuya sunulmuştur. Bu yapı, hem dil karşılaştırmalarına olanak tanımakta hem de farklı Türk lehçelerinde horyatın anlam ve ses özelliklerinin izlenmesine katkı sağlamaktadır.

Eserin ilk bölümünde yer alan Cinaslı Horyatlar, dilde ses benzerliğine dayanan kelimelerle anlam oyunları yapılan, anlam derinliği ve edebî zekâ gerektiren örneklerden oluşmaktadır. Türkiye Türkçesi kısmında 67, Azerbaycan Türkçesi kısmında ise 47 cinaslı horyat yer almaktadır (Küzeci, 2023, s. 29–52; 9–24). Bu horyatlar yalnızca bireysel temaları değil, aynı zamanda Kerkük'ün sosyal dokusunu, vatan sevgisini, dinî duyarlılığı ve toplumsal sorunları da yansıtmaktadır.

İkinci bölüm olan Dörtlüklerim (Dörtlüklər) başlığı altında, daha serbest yapıda fakat halk şiirinin geleneksel özelliklerini koruyan 74 adet Türkiye Türkçesi ve 45 adet Azerbaycan Türkçesi dörtlüğe yer verilmiştir (Küzeci, 2023, s. 55–78; 27–41). Bu dörtlükler, Kerkük Türkmenlerinin gündelik hayatında karşılaştığı sorunları, gurbeti, ayrılığı, sevdâyı ve toplumsal belleği yansıtan önemli şiirsel ifadeler olarak değerlendirilebilir.

Kitabın sonunda, anlaşılması güç olan kelimelere ilişkin dipnot açıklamaları yer almakta; bu da metnin hem halk hem de akademik okur için erişilebilirliğini artırmaktadır. Ayrıca, eserin sonunda yazarın biyografisi ve edebî geçmişi ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir. Bu yönüyle eser, yalnızca bir şiir derlemesi değil, aynı zamanda bibliyografik bir kaynak özelliği de taşımaktadır.

Yazar kitabın girişinde Kerkük ve Karabağ hakkında horyata yer vermiştir:

Kara bağ

Dağda Yağar Kara bax

Gönlümde ki l hasret var

Bir Kerkük bir Karabağ

(Küzeci, 2023, s. 23)

Kitabın ana bölümlerinden seçilen bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

• **Cinash Horyatlar**

Kerkük için,

Gəzmışəm Kerkük üçün;

Qəlbim ərməğan olsun

Vəfalı Kerkük üçün.

Kerkük için

Gezmişem Kerkük için

Qəlbim armağan olsun

Vəfalı Kerkük için

(Küzeci, 2023, s. 17).

(Küzeci, 2023, s. 41).

• **Dörtlüklerim**

Musallada bəsləndim ,

Həsrət çəkdim yaslandım.

İllərdir danışmuram,

Qürbət gördüm, səsləndim.

Musalla'da beslendim

Hasret çektim yaslandım

İllerdır qonuşmuram

Gurbet gördüm seslendim

(Küzeci, 2023, s. 37).

(Küzeci, 2023, s. 70).

Kerkük Horyatlarım, Irak Türkmen halk edebiyatının temel nazım türlerinden biri olan horyatları sistematik bir şekilde belgeleyen, iki lehçeli yapısıyla Türk dünyası edebiyatları arasında köprü kuran, edebî ve kültürel değer taşıyan nitelikli bir çalışmadır. Dr. Şemsettin Küzeci'nin bu eseri, hem içeriği hem de sunuluş biçimiyle sadece bir şiir derlemesi değil, aynı zamanda bir kimlik muhafızlığı görevi üstlenen kültürel bir belgedir.

Eserde yer alan horyatlar, Kerkük'ün toplumsal yapısını, tarihsel dönüşümünü, bireysel acılarını ve kolektif hafızasını yansıtan önemli veriler sunmaktadır. Horyatların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde taşıdığı anlamlar, onları sadece sözlü kültürün bir parçası değil; aynı zamanda sosyolojik ve antropolojik bir malzeme hâline getirmektedir. Küzeci'nin metni, bu şiirsel formları hem dili hem de temaları açısından koruyarak geleceğe aktarma misyonunu başarıyla yerine getirmektedir.

Sonuç olarak, Kerkük Horyatlarım, Türk halk edebiyatı sahasında çalışan araştırmacı, akademisyen ve öğrenciler için güvenilir, kapsamlı ve özgün bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir. Kerkük horyatlarının unutulmaya yüz tutmuş yönlerini görünür kılan bu eser, hem edebî üretim hem de kültürel bellek açısından yüksek bir değer taşımaktadır. Bu bağlamda eserin bilimsel çevrelerde daha fazla tanıtılması ve araştırmalarda referans olarak kullanılması büyük önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Akkoyunlu, C. (1986). *Kerkük Türklerinde horyat geleneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güç, K. (2019). *Kerkük Hoyratları ve melodik kalıpları üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Küzeci, Ş. (2023). *Kerkük horyatlarım (Kerkük horyatlarım ve bayatılarım)*. Ankara: Gülnar Yayınları.
- Mahdi, S. (2010). *Kerkük horyatları ve icrası*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paşayev, G. (1998). *Irak Türkmen folkloru*. İstanbul: Kerkük Vakfı Yayınevi.
- Terzibaşı, A. (1975). *Kerkük hoyratları ve manileri*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Tuzlu, S. M. (2014). Irak Türkmen sözlü halk edebiyatında horyatın edebi ve musiki yapısı. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/ Edebiyat Dergisi*, 20(80).
- Yanar, A., & Bayatlı, İ. S. (2019). *Irak Türkmen edebiyatında çağdaş hoyratçılar*. Ankara: Berikan Yayınları.

